

Bożena Majewicz

ORCID: 0000-0002-5953-9663

Akademia im. Jakuba z Paradyża

w Gorzowie Wielkopolskim

Drama w edukacji wczesnoszkolnej

Streszczenie

Pierwszy etap edukacji szkolnej ma charakter nauczania zintegrowanego, co oznacza, że nauczyciel organizuje zajęcia według ustalonego programu obejmującego treści zgrupowane wokół określonych rodzajów edukacji. Nabywanie różnych umiejętności uwzględnia dziecięcy styl działania i myślenia, a działania nauczyciela odwołują się do jego natury, uwzględniając temperament, szybkość podejmowanego działania, koncentrację i zainteresowanie tym, co robi. Poprzez aktywność w działaniu i współzyciu, wypełnianiu zadań, tworzeniu, eksperymentowaniu rodzą się w dziecku pytania, wątpliwości i problemy. Uzyskiwanie pożądaných efektów nauczania warunkuje stosowanie w pracy z dziećmi edukacji wczesnoszkolnej metod aktywizujących, które w toku działalności edukacyjnej swoją aktywnością przewyższają aktywność nauczyciela. Jedną z bardziej znanych i wykorzystywanych metod, stosowanych w nauczaniu zintegrowanym jest drama. Drama wykorzystuje właściwą naturze człowieka spontaniczną ekspresję aktorską oraz skłonność do zabawy i naśladownictwa. Uczy samodzielnego myślenia i działania, otwartości i aktywności, rozwija wyobraźnię, fantazję i emocje, także elokwencję i plastykę ciała, wyrabia umiejętności współdziałania i pracy w grupie, rozwija i wzbogaca słownictwo dzieci oraz osobiste zainteresowania uczniów.

Słowa kluczowe: edukacja wczesnoszkolna, metody aktywizujące, drama, techniki dramowe

Pierwszy etap edukacji szkolnej ma charakter nauczania zintegrowanego, co oznacza, że „nauczyciel organizuje zajęcia według ustalonego programu obejmującego treści zgrupowane wokół określonych rodzajów edukacji, a nie tradycyjnych przedmiotów szkolnych”¹. Ważnym elementem tego modelu edukacji jest zacieranie granicy między przedmiotami, co pozwala spojrzeć całościowo na kwestie wydające się uprzednio przynależnymi do różnych działów nauki. Takie podejście do

¹ J. Wyczesany, A. Mikrut, *Kształcenie zintegrowane dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, Kraków 2002, s. 5.

wiedzy bliskie jest praktycznemu poznawaniu świata, gdyż nie tworzy się sztucznych, naukowych podziałów, tylko rozwiązuje problemy, jakie stawia przed nami życie, do czego niezbędne są wiadomości z różnych dziedzin. Wiedza z różnych dyscyplin naukowych staje się instrumentem poznawania rzeczywistości, służy rozwojowi możliwości poznawczych dziecka.

Integracja nastawiona jest na podmiotowość i indywidualność ucznia, a dziecko postrzega się jako niepowtarzalną całość, w której respektowane są indywidualne różnice wynikające z jego rozwoju. Nabywanie różnych umiejętności uwzględnia dziecięcy styl działania i myślenia, a działania nauczyciela odwołują się do jego natury, uwzględniając temperament, szybkość podejmowanego działania, koncentrację i zainteresowanie tym, co robi. Koncepcja edukacji zintegrowanej wskazuje również, iż uzyskiwanie przez dziecko odpowiednich kompetencji dokonuje się poprzez aktywne działanie i uczenie się wszystkimi zmysłami, gdyż zdobywanie wiedzy o świecie i sobie samym odbywa się drogą od doświadczenia do refleksji. Na zmianę w zachowaniu uczniów wpływa ich własna zdolność do wzrostu, rozwoju oraz zdobywania wiedzy na podstawie własnych doświadczeń. Niezwykle istotnym założeniem koncepcji nauczania zintegrowanego jest także stworzenia dziecku maksymalnie sprzyjających warunków do ujawnienia swojego potencjału rozwojowego w różnych obszarach jego działalności². Ważne jest, by dziecko uczyło się formułować i przeżywać problemy w rzeczywistych sytuacjach i naturalnie organizowanych w procesie edukacyjnym. Poprzez aktywność w działaniu, wypełnianiu zadań, tworzeniu, eksperymentowaniu rodzą się w dziecku pytania, wątpliwości i problemy, a poprzez odpowiednią organizację życia będzie ono umiało samodzielnie je rozwiązywać.

Podstawowym warunkiem kształcenia zintegrowanego jest rezygnacja z systemu przedmiotowego, przez co nie wprowadza się ucznia w świat poszatkowanej rzeczywistości nazywanej przedmiotami, ale odwołuje się do doświadczeń dzieci. W programie zintegrowanym nie ma podziału czasu edukacyjnego na wyraźne odcinki. Nauczyciel elastycznie dysponuje czasem, dzieląc go w dowolny sposób ze względu na potrzeby uczniów.

Przygotowując się do realizacji zajęć dydaktycznych, nauczyciel uwzględnić powinien takie zadania, które dostosowane są do wieku uczniów, dają mu dobre samopoczucie, motywują do podejmowania coraz to nowych zadań, ponadto zapewniają poczucie bezpieczeństwa i przeżywania pozytywnych emocji. Ważne

² E. Misiorna, E. Ziętkiewicz, *Zintegrowana edukacja w klasach I-III*, Poznań 1999, s. 17-18.

są również zadania, które pozwalają na dalszy rozwój uczniów, przygotowują ich do nauki na kolejnych szczeblach edukacji.

Organizowanie procesu nauczania to tworzenie i poszukiwanie przez nauczyciela nowych dróg wprowadzania uczniów w świat wiedzy poprzez dostarczanie bodźców, które przyciągają ich uwagę, ciekawiają oraz zachęcają do działania. Jak zauważa Jadwiga Krzyżewska, efektywny nauczyciel powinien posiadać niezbędny zasób wiedzy i umiejętności, dysponować bogatym repertuarem sposobów pracy z dziećmi, być refleksyjnym praktykiem, zachęcać dzieci do poszukiwań. Powinien ponadto pojmować wiedzę jako proces ustawiczny oraz tworzyć uczniom warunki do własnych odkryć, zachęcać do refleksji i stawiania pytań³.

Sumienne przygotowanie nauczyciela do zajęć daje możliwość pobudzenia aktywności uczniów, która jest właściwością indywidualną jednostki, polegającą na większej niż u innych częstotliwości i intensywności jakiegoś rodzaju działań⁴. Wiąże się ona również z potrzebami i dążeniami uczniów, a każda pomoc czy wskazówka pozwala na poszerzenie wiedzy, pogłębia zainteresowania, rozwija nowe pomysły, uczy dyskusowania na różne tematy. Każdy nauczyciel pamiętać powinien, że uczeń będzie aktywny na zajęciach, gdy:

- „1) cel jest dla niego bliski i wyraźny (ma poczucie sensu tego, co robi);
- 2) uwzględnia się jego potrzeby i zainteresowania (zadanie uznaje za własne);
- 3) ma poczucie bezpieczeństwa (prawo do błędu, otrzyma konieczne wsparcie i informację zwrotną);
- 4) działaniom towarzyszą odczucie i emocje;
- 5) bierze udział w planowaniu i podejmowaniu decyzji;
- 6) odczuwa satysfakcję (lubi to robić);
- 7) ma poczucie własnej wartości (ja to potrafię);
- 8) dostrzega się jego wkład pracy, a nie tylko efekt;
- 9) ma możliwość zrealizowania własnych pomysłów”⁵.

Uzyskiwanie pożądaných efektów nauczania warunkuje stosowanie w pracy z dziećmi edukacji wczesnoszkolnej metod aktywizujących, gdyż w toku działalności

³ J. Krzyżewska, *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, cz 1, Suwałki 1998, s. 39.

⁴ W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 1984, s. 17.

⁵ K. Rau, E. Ziętkiewicz, *Jak aktywizować uczniów. „Burza mózgów” i inne techniki w edukacji*, Poznań 2000, s. 19.

edukacyjnej aktywność uczniów przewyższa aktywność nauczyciela. Aktywizacja uczniów to „ogół poczynań nauczyciela i uczniów zapewniających uczniom odgrywanie czynnej roli w realizacji zadań nauczania i wychowania”⁶, natomiast Irena Dzierzgowska zaznacza, że jest to taki „sposób nauczania, w którym nauczyciel nie przekazuje dzieciom gotowej wiedzy, lecz stwarza warunki do samodzielnego uczenia się”⁷. Stosowanie metod aktywizujących w praktyce sprawia, że proces kształcenia staje się dynamiczny, w dużym stopniu ograniczając bierność uczniów, to nic innego jak nauka przez zabawę. To forma nauki wykorzystywana już w przedszkolu, podczas której dzieci mogą samodzielnie podejmować decyzje, dokonywać wyborów, a tym samym rozwijać samodzielność. Zabawa jest dopełnieniem obecnego systemu edukacji, w której wykorzystuje się obserwację, intuicję, dającą małemu uczniowi motywację do nauki. To stworzenie sytuacji, w której uczeń zdobywa wiedzę w procesie badawczym. Wykorzystuje ona naturalną zdolność człowieka do wchodzenia w role, spontaniczną ekspresję aktorską oraz skłonność do naśladownictwa. W każdym bowiem człowieku, niezależnie od wieku, zmagazynowany jest potencjał twórczy, który traktować należy jako społeczne predyspozycje umożliwiające rozwiązywanie problemów. Można go rozwijać poprzez stosowanie różnych form i metod pracy. Jedną z bardziej znanych metod aktywizujących, stosowanych w nauczaniu zintegrowanym, jest drama.

Termin ten pochodzi od greckiego *drao*- uśiłuję, działam. Jej podstawą „jest fikcyjna sytuacja, która powstaje wtedy, gdy kilka osób we wspólnej przestrzeni przedstawia coś, co nie jest w danym czasie obecne, używając jako środków wyrazu swoich głosów i ciał”⁸. Drama ma swój rodowód w Anglii, pierwsze jej próby sięgają przełomu XIX i XX wieku. Sformułowanie podstawowej idei, według której ekspresja dramowa jest uważana za skuteczną metodę nauczania, współczesna dydaktyka zawdzięcza Caldwellowi Cookowi. Jego metoda „grania”, wprowadzona w Pears School w Cambridge przed pierwszą wojną światową, dała nazwę całemu ruchowi. Autor metody uznał, że podejście dramowe pomaga jego uczniom oswajać się z literaturą i znajdować przyjemność w jej poznawaniu. C. Cook po raz pierwszy sformułował tezę, że granie jest skuteczną metodą nauczania i opiera się na trzech podstawowych zasadach:

⁶ W. Okoń, *Słownik...*, op. cit., s. 17.

⁷ I. Dzierzgowska, *Jak uczyć metodami aktywnymi*, Warszawa 2004, s. 9.

⁸ A. Dziedzic, J. Pichalska, E. Świdowska, *Drama na lekcjach języka polskiego w szkole średniej*, Warszawa 1992, s. 8.

- Podstawą wiedzy nie jest słuchanie i czytanie, lecz działanie, gra i doświadczenie.
- Wysokie efekty pracy są najczęściej rezultatem spontanicznego wysiłku, którego podstawą są autentyczne zainteresowania, nie zaś przymus uczenia się.
- Spontaniczna gra stanowi naturalny środek nauki w dzieciństwie i w młodości⁹.

W latach czterdziestych naszego stulecia w szkołach angielskich pojawiła się *drama* wprowadzona przez Petera Slade w celu aktywizacji ucznia do rozwoju w sferze wyobraźni, improwizacji, sprawności intelektualnej, ruchowej, intuicji, czyli ogólnie ku życiu w sposób kreatywny. Kontynuatorem jego działań był Brian Way, który oparł swoją koncepcję na wykorzystaniu pięciu zmysłów: wzroku, słuchu, węchu, smaku i dotyku¹⁰ i określił dramę jako:

- otwieranie możliwości uczenia się każdemu uczniowi, przez budowanie i umacnianie zaufania do siebie i motywacji do działania,
- tworzenie dynamicznego dialogu między nauczycielem i uczniem tak, aby uczenie wychodziło poza podawanie i przyswajanie faktów i pojęć, w kierunku dostrzegania ich wzajemnych powiązań,
- położenie nacisku na to, żeby uczeń brał aktywny udział w procesie edukacyjnym,
- w sposób odpowiedzialny,
- włączanie do zajęć kluczowych pojęć: rola, symbol,
- zachęcanie do spojrzenia na rzeczywistość z różnych punktów widzenia¹¹.

Jak zauważa Brian Way w książce *Drama w wychowaniu dzieci i młodzieży*, to nie naśladowanie, ale uchwycenie czegoś, co można przekazać lub czego można poszukiwać we własnym sposobie zachowania, umożliwiała przeżycie określonych problemów, poszukiwanie własnych rozwiązań i dokonywanie wyborów. Jednak to, iż drama nie jest teatrem, nie oznacza, że obie te formy całkiem różnią się od siebie. Główną cechą łączącą teatr z dramą jest występowanie ról społecznych. Brian Way podstawową różnicę między dwoma rodzajami aktywności, jakimi są drama i teatr formułuje następująco: „teatr jest przede wszystkim zainteresowany komunikacją pomiędzy aktorami a publicznością, drama – doświadczeniem uczestniczących niezależnym od jakichkolwiek funkcji komunikowania się z widzami. Teatr jest formą sztuki, którą mogą osiągnąć jedynie nieliczni, ponieważ wymaga

⁹ K. Pankowska, *Edukacja przez dramę*, Warszawa 1997, s. 12.

¹⁰ A. Dziedzic, J. Pichalska, E. Świdorska, *Drama na lekcjach języka polskiego*, Warszawa 1992, s. 10.

¹¹ B. Way, *Drama w wychowaniu dzieci i młodzieży*, Warszawa 1995, s. 10.

on pewnego rodzaju mistrzostwa, opanowanego warsztatowo przez ćwiczenia, bądź też będącego wynikiem wrodzonego talentu. Drama zaś jest formą aktywności, którą jest w stanie wykonać każdy człowiek, gdyż dostarcza wiedzę za pomocą bezpośredniego działania”¹². Ponadto w dramie najważniejszy jest indywidualny rozwój dziecka, uczestniczącego się w fikcyjnym wydarzeniu, natomiast w teatrze aktor wyzwala uczucia widzów.

Uczestnicy dramy zachowują się naturalnie, angażując się w określonej sytuacji. W przedstawieniu teatralnym uwaga aktora podzielona jest między uczucie postaci, którą odgrywa a uczucia widzów, którzy go oglądają. Ważne jest także to, że w dramie uczestnicy grają bez scenariusza, w spektaklu aktorzy wypowiadają określony tekst literacki¹³. Do Polski drama dotarła poprzez edukacyjny teatr angielski i zaczęła się rozwijać w latach osiemdziesiątych. Pierwsze spotkania miały miejsce w warszawskim Teatrze Ochoty w 1986 roku, w którym zajmująca się sprawami edukacyjnymi Halina Machulska zorganizowała warsztaty dramowe dla polskich nauczycieli i instruktorów teatralnych prowadzone przez instruktorów zespołu Greenwich Young People’s Theatre Company (GYPT) z Londynu¹⁴.

Może być zarówno metodą samodzielną, służącą rozwijaniu osobowości dzieci, jak i pomocniczą, dydaktyczną, wykorzystywaną w szkole na lekcjach języków obcych, geografii i historii, literatury, a także na zajęciach artystycznych, takich jak muzyka i plastyka. Uczy samodzielnego myślenia i działania, otwartości i aktywności, rozwija wyobraźnię, fantazję i emocje, także elokwencję i plastykę ciała, wyrabia umiejętności współdziałania i pracy w grupie, rozwija i wzbogaca słownictwo dzieci oraz osobiste zainteresowania uczniów. Umożliwia również praktyczne ćwiczenie umiejętności społecznych, do których zalicza się: negocjowane, podejmowanie decyzji, komunikowanie się oraz pozwala dostrzec złe i dobre strony improwizowanej sytuacji czy przeżyć skutki niewłaściwego wyboru. Osiągnięcie zamierzonego celu wymaga określonego przebiegu tej metody. Można go ująć w następującą kolejność:

1. Przedstawienie uczniom tematu i celu zajęć oraz podanie zastosowanej metody.
2. Ukazanie sytuacji fikcyjnej lub realnej poprzez opowiedzenie zdarzenia.

¹² Ibidem, s. 9.

¹³ A. Dziedzic, *Drama...*, op. cit., s. 11.

¹⁴ <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/6248/1/Historia%20dramy.pdf> [dostęp: 8.03.2021].

3. Przedstawienie scenariusza w celu zapoznania się z nim.
4. Przydzielenie ról poszczególnym osobom – uczniowie mogą wybierać je sami.
5. Ustalenie czasu i miejsca akcji, przygotowanie rekwizytów i dekoracji.
6. Przeprowadzenie dyskusji i zwrócenie uwagi na wszystkie aspekty pokazanej sytuacji.
7. Podsumowanie całości dramy¹⁵.

Krystyna Pankowska zaproponowała strukturę sesji dramy składającą się z pięciu etapów:

1. Przy wprowadzaniu przyjaznej atmosfery uczniowie, siedząc w kole, wykonują ćwiczenia rozluźniające, a jednocześnie motywujące do pracy. Może to być wysłuchanie utworu muzycznego, zwykła rozmowa, relaksacja przy muzyce lub zabawa w *lustra*.
2. Następnie uwaga uczestników skupia się na głównym temacie zajęć, który powinien być jasno i zrozumiale sprecyzowany.
3. W dalszej kolejności grupa dzieli się na 3-4 osobowe zespoły, które samodzielnie (niekiedy z niewielką pomocą nauczyciela) opracowują sceny do przedstawionej tematyki.
4. Zespoły, na zasadzie wymiany doświadczeń, prezentują swoją pracę. Ważne jest, by nie pojawił się element konkurencji.
5. Zajęcia kończy rozmowa dotycząca obejrzanych prezentacji i wyciągnięcie wniosków¹⁶.

Drama jest metodą aktywizującą mającą na celu zachęcić uczniów do improwizacji i próby rozwiązywania zadania poprzez odegranie roli jednego z uczestników konfliktu, a jej istotą „jest konflikt wzięty z życia, z literatury lub po prostu wymyślony. Umożliwia ona przeżycie określonych problemów i poszukiwanie własnych rozwiązań, i dokonywanie wyborów. Przyspiesza to emocjonalne, intelektualne i społeczne dojrzewanie uczniów”¹⁷. Jako metoda dydaktyczno-wychowawcza jest przedłużeniem zabawy dziecięcej. Dzieci najczęściej odgrywają role rodziców, znajomych, rówieśników oraz role zawodowe z najbliższego otoczenia, takie jak:

¹⁵ E. Brudnik, A. Moszyńska., B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Kielce 2000, s. 47.

¹⁶ K. Pankowska, *Edukacja...*, op. cit., s. 38-43.

¹⁷ K. Rau, E. Ziętkiewicz, *Jak aktywizować uczniów. „Burza mózgów” i inne techniki w edukacji*, Poznań 2000, s. 76.

kominiarz, lekarz, nauczyciel, sprzedawczyni sklepu spożywczego, konduktor. Często, bawiąc się w role, bardzo dokładnie naśladują swoich rodziców, ich sposób zachowania, mówienia, intonacje, często dosłownie odgrywają konflikty domowe.

Stosowana w pracy z uczniami edukacji wczesnoszkolnej metoda przygotowuje ich do pełnienia różnych ról życiowych, pobudza ruchowo i teatralnie, pomaga w zrozumieniu motywacji różnych zachowań. Jednak w trakcie pracy mogą pojawić się u uczniów trudności w koncentracji uwagi, panowania nad emocjami, gdyż nie każdy uczeń potrafi się otworzyć i zagrać określoną rolę.

Realizując zadanie dydaktyczne, z wykorzystaniem omawianej metody, nauczyciel wprowadza problem poprzez określoną fikcyjną sytuację, a uczniowie starają się go rozwiązać, identyfikując się z osobami, biorącymi w niej udział. Drama pogłębia pole doświadczeń życiowych uczniów, dostarczając niezbędną wiedzę za pomocą bezpośredniego działania. Jedynym z warunków jej stosowania jest chęć współpracy i zgoda na uczestniczenie w takich zajęciach. Głównym sposobem pracy w dramie jest bycie w roli, która wymaga stosowania różnych technik dramowych. Wybór zależy jednak od cech indywidualnych grupy i tematu, który ma być realizowany. Do stosowanych technik dramowych należą:

- rozgrzewka – ma na celu uelastycznienie psychofizyczne dzieci, uwolnienie ich od napięć, wykorzystanie nagromadzonej energii. W zależności od potrzeb uczestników proponujemy im ćwiczenia dynamiczne lub wyciszające i koncentrujące;
- gry, zabawy – służą do integracji, przełamania lodów, dodania odwagi do działania. Są szczególnie użyteczne na początku pracy z uczniami, można je wykorzystać nawet w ograniczonej przestrzeni;
- ćwiczenia wstępne – są kierowane i kontrolowane przez nauczyciela. Stanowią wstępne kroki do istoty dramy i mają na celu ujawnienie różnych stanowisk i podejścia do tematu dramy;
- elementy pantomimy – to swobodna, spontaniczna forma. Szczególnie lubiana przez dzieci. Jest niewerbalną formą komunikowania się. Uczy oszczędnej ekspresji, ale może silnie pobudzać emocjonalnie;
- stop-klatka – obraz zatrzymany w ruchu. Polega na zatrzymaniu akcji i przyjmowaniu przez uczestników pozycji statycznych, by ukazać przekaz pozawerbalny w sposób stabilny. W trakcie zatrzymania akcji następuje praca nad mimiką, dając czas na analizę, refleksję. Zachęca do dyskusji

- poza akcją, a także rozwija myślenie symboliczne. Kontynuacją stop klatki może być film;
- tworzenie pomników – to uplastycznienie sytuacji, w której jako tworzywo do uformowania „rzeźby” służą członkowie grup, w których jedna osoba (lub więcej) występuje w roli rzeźbiarza. Zadaniem pozostałych uczestników jest określenie lub nazwanie „pomnika”.
 - rysowanie, pisanie – to ciche, medytacyjne ćwiczenia, wymagające koncentracji i odpowiedniej ilości czasu. Rysowanie uwiarygodnia sytuację, konkretyzuje wyobrażenia. Jest to forma pracy bliska dzieciom, chociaż wymaga odpowiednich warunków. Pisanie pomaga pogłębić przeżycie, skłania do refleksji. Jest także formą zapisu doświadczenia;
 - etiudy dramatyczne – to praca w grupach na zadany temat, dająca możliwość zbudowania serii powiązanych scenek – interpretacji czy ilustracji tematu. Wymagają samodzielnej pracy zespołu, przez co rozwijają kreatywność, dają przedsmak pracy artystycznej – znajdowania odpowiedniej formy wyrażania idei. Etiudy mogą służyć do podsumowania umiejętności osiągniętych w trakcie zajęć dramatycznych;
 - wywiady, rozmowy – forma pracy dla różnych grup wiekowych związana z mediami, sądami, różnego rodzaju instytucjami życia społecznego. Technika wymaga stawiania odpowiednich pytań i udzielania na nie odpowiedzi. W pracy w parach aktywizuje i angażuje obie strony. Wywołuje kontrastujące punkty widzenia oraz daje możliwość dłuższej kontynuacji tematu;
 - dokumentowanie – to forma pracy polegająca na zbieraniu materiałów (informacji) na określony temat. Może zawierać elementy innych technik: wywiadów, rysowania, pisania tekstów. Motywuje do szerszego i jednocześnie precyzyjnego badania faktów;
 - sytuacje symulowane – motywują do otwartego wypowiedzania się, są dobrym sposobem do zderzania różnych punktów widzenia, nie wykluczając kreowania sytuacji negatywnych, oraz do rozpoczynania dyskusji w poszukiwaniu słuszności i prawdy;
 - zebrania – spotkania to łatwy sposób wciągnięcia uczestników w rolę. Dotyczą sytuacji szkolnych, społecznych, rodzinnych, politycznych. Są organizowane w celu wymiany informacji, wyrażenia protestu, wywołania interwencji w trudnych sytuacjach lokalnej społeczności. Sama struktura

spotkania działa jako czynnik porządkujący i może być wykorzystywana w różnych grupach wiekowych;

- improwizacja rozwinięta to forma pracy najbliższa autentycznemu doświadczeniu. Udział w niej bierze cała grupa wraz z nauczycielem, który także występuje „w roli” i kontroluje sytuację od wewnątrz, angażuje wszystkich jednocześnie¹⁸.

Niezwykle ciekawą techniką jest, opracowana przez A. Dziedzic, drama na podłodze. Jej istota polega na obrysowaniu konturu leżącej osoby w określonej pozie i nadanie jej określonych danych: wiek, imię. Technika ta rozwija umiejętność opisu postaci¹⁹.

Ważnym elementem w realizacji zajęć metodą dramy jest ich właściwa organizacja. Sala, w której się ona odbywa, nie może być zbyt duża, by nauczyciel nie tracił kontaktu z uczniami i miał ich w zasięgu wzroku. Każde z ćwiczeń dramowych zabiera dużo czasu, gdyż składa się na nie:

- a) polecenie nauczyciela,
- b) etap przygotowania zespołu (rozmowy, dyskusje),
- c) przedstawienie efektu pracy zespołowej,
- d) omówienie prezentacji.

Natomiast przygotowanie nauczyciela do lekcji dramy polega na:

- a) ustaleniu celu zajęć,
- b) określeniu tematu lekcji,
- c) ustaleniu fikcyjnego miejsca, w którym będzie rozgrywała się akcja dramy,
- d) przypisaniu ról uczniom i sobie,
- e) określeniu ważnego wydarzenia, od którego zacznie się drama,
- f) ustaleniu struktury zajęć i zasad kierowania grupą²⁰.

W organizacji zajęć ważna też jest wielkość grupy. Jak podaje Krystyna Pankowska, odpowiednią liczebnością grupy jest od 10 do 15 osób. Jest to grupa wystarczająco duża, aby dać poczucie działania w zespole, a jednocześnie sprzyjająca uzyskaniu dobrej psychicznie atmosfery. Metoda ta może być wykorzystywana już w przedszkole, a że każdy nauczyciel powinien wypracować własny styl działania.

Podsumowując przedstawiony materiał warto zwrócić uwagę, iż metoda dramy skupia się na dziecku, takim, jakim ono jest. Pozwala mu rozwijać się

¹⁸ K. Pankowska, *Edukacja przez dramę*, Warszawa 1997, s. 47-56.

¹⁹ A. Dziedzic, *Drama...*, op. cit., s. 19-20

²⁰ *Ibidem*, s. 30-32.

w sposób spontaniczny, uznaje zabawę za formę rozwoju o niezaprzeczalnych wartościach. Dzięki tej metodzie u uczniów mniej zdolnych i niepełnosprawnych wzrasta poczucie akceptacji, mają oni okazję do większej ekspresyjności zachowań. Kreatywna, twórcza zabawa pobudza uczestników do aktywności, ośmiela ich, kształci umiejętność wypowiadania się za pomocą mimiki, gestów, plastyki ciała. Radość doświadczania nieznanych światów, przekraczanie realnych granic, wielość postaci to najmocniejsze z atutów dramy.

Drama edukacyjna to metoda pozwalająca dzieciom dorastać, gdyż uczniowie, nie tylko na poziomie edukacji wczesnoszkolnej, nie uciekają od problemów, trudnych sytuacji, podejmują wyzwania, stając się osobami twórczymi w działaniu, otwartymi na drugiego człowieka. Aktywne uczestnictwo w zajęciach dramowych wzbogaca słownictwo dotyczące przeżyć, uplastycznia ciało, wzmacnia koordynację ruchową ciała. Kształtuje charakter, rozbudza refleksję, pomaga w zrozumieniu motywacji różnych zachowań. Ważne jest również to, iż uczeń w roli, ukryty za maską, rozwiązując czyjeś problemy, równocześnie rozwiązuje swoje własne. Dzięki dramie dzieci łatwiej mogą podejmować decyzje, uwierzyć w siebie, w swoje możliwości, rozwijać zainteresowania i osobowość. To rodzaj doświadczenia, w którym uczniowie eksperymentują z nowymi pomysłami, wartościami, rolami, w konkretnej sytuacji, w której mogliby się znaleźć w sposób naturalny.

Ponadto drama jest próbą łączenia tego co osobiste i intuicyjne z tym, co jest obiektywnie poznawcze. To droga wywoływania i interpretowania zachowań ludzkich, które uczniowie napotkać mogą w realnym świecie. Metoda ta nie wymaga od nauczyciela nadzwyczajnych umiejętności i predyspozycji, a przede wszystkim nakładu finansowego²¹. Zajęcia prowadzone z zastosowaniem dramy uwrażliwiają uczniów na problemy otaczającego ich świata, rozładowują napięcie i nie ma w nich miejsca na nudę. W dramie doskonale dokonuje się integracja nauczania i wychowania, ponieważ daje ona możliwości rozwoju człowieka poprzez dokonywanie w nim pozytywnych zmian. W trakcie działania integrują się ze sobą nie tylko sami uczniowie, ale również nauczyciel i uczeń. Wreszcie drama umożliwia integrację różnych treści kształcenia, które podporządkowane są nadrzędnej idei.

²¹ K. Pankowska, *Edukacja...*, op. cit., s. 66.

Bibliografia

1. Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Kielce 2000.
2. Dziedzic A., Pichalska J. Świdorska E., *Drama na lekcjach j polskiego*, Warszawa 1995.
3. Dzierzowska I., *Jak uczyć metodami aktywnymi*, Warszawa 2004.
4. Krzyżewska J., *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*, cz.1, Suwałki 1998.
5. Misiorna E., Ziętkiewicz E., *Zintegrowana edukacja w klasach I-III*, Poznań 1999.
6. Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 1984.
7. Pankowska K., *Edukacja przez dramę*, Warszawa 1997.
8. Rau K., E. Ziętkiewicz, *Jak aktywizować uczniów. „Burza mózgów” i inne techniki w edukacji*, Poznań 2000.
9. Way B., *Drama w wychowaniu dzieci i młodzieży*, Warszawa 1990.
10. Wyczęsany J., Mikrut A., *Kształcenie zintegrowane dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, Kraków 2002.
11. <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/6248/1/Historia%20dramy.pdf>

Drama in early education**Abstract**

The first stage of school education is based on integrated teaching, which means that the teacher organizes classes according to a curriculum and their content and topics are grouped around specific areas of education. The acquisition of various skills takes into account the child's style of action and thinking, and the teacher's actions refer to their nature, specifically temperament, pace of activity, concentration and interest in what they do. Questions, doubts and problems arise in the child through active participation in action and social coexistence, completing tasks, creating and experimenting. Obtaining the desired learning outcomes requires the use of activating methods in working with children, who, in the course of their educational activities, exceed the activity of the teacher. One of the best known and commonly used methods in integrated learning is drama. Drama uses the spontaneous acting expression typical of human nature and the tendency to play and imitate. It teaches independent thinking and action, openness and activity; it develops imagination, fantasy and emotions, as well as eloquence and body plasticity; enhances the ability to cooperate and work in a group, develops and enriches the vocabulary of children and the personal interests of students.

Keywords: early education, activating methods, drama, drama techniques